

Стефан Вачков

Любомир Георгиев • Димитър Рафаилов • Людмил Найденов

Светлана Герчева • Атанас Камеларов • Недялко Вълканов

**ФИНАНСОВАТА НАУКА В ИУ – ВАРНА –
БОРБА С ПРЕВРАТНОСТИТЕ
НА ВРЕМЕТО**

2016

Издаелство “Наука и икономика“
Икономически университет - Варна

Тази книга или части от нея не могат да бъдат размножавани, разпространявани по електронен път и копирани без писменото разрешение на издателя.

- © Стефан Минчев Вачков, Любомир Борисов Георгиев, Димитър Живков Рафаилов, Людмил Василев Найденов, Светлана Илиева Герчева, Атанас Георгиев Камеларов, Недялко Вълканов Вълканов, автори, 2016.
- © Център за финансови изследвания и развитие, 2016.
- © Издателство „Наука и икономика“, 2016.

ISBN 978-954-21-0901-3

Съдържание

Към читателите	13
----------------------	----

Раздел първи

Катедра „Финанси“ – история и настояще.....	15
---	----

Глава първа

Забравената история на финансовата катедра	15
--	----

1. Поглед към началото	15
1.1. Проекцията на финансова катедра при основаване на Висшето училище	15
1.2. Утвърждаване на финансовата наука като катедра във Висшето търговско училище	21
2. Учредяване на катедрите „Финансова наука“ и „Пари, банки и кредит“	34
2.1. Финансовата наука сред първите легитимни катедри	34
2.2. Дългият път към катедра „Пари, банки и кредит“	46
3. Обратите на 40-те и 50-те години	51
3.1. Преходът към обща катедра по финанси и банково дело	51
3.2. Краят на катедра „Финанси и кредит“ във ВИНС – Варна.....	59

Глава втора

Възстановяване на катедрата и съвременно развитие	63
---	----

1. Второто завръщане на катедра „Финанси и кредит“	63
1.1. Към ново начало	63
1.2. Първото десетилетие (1989–1999)	65
2. Утвърждаване в академичното пространство на ИУ – Варна	67
2.1. Катедра „Финанси и кредит“ – в търсене на идентичност	67
2.2. Катедра „Финанси“ днес	71

Глава трета

Образователна дейност на катедрата.....	76
---	----

1. Първите специалности	76
1.1. Специалности „Финанси и банково дело“ и „Финанси и кредит“ във Варненския държавен университет.....	76
1.2. Възраждане на специалностите „Банково дело“ и „Финанси“ в ИУ – Варна	80

2. Финансовото обучение в съвременната образователна структура	83
2.1. Бакалавърско обучение.....	83
2.2. Магистърско обучение в три водещи специалности.....	85
2.3. Докторантура.....	87
3. Осигуряване на учебния процес	88
3.1. Обучение и оценяване по високи стандарти.....	88
3.2. Учебници и научна литература.....	90

Раздел втори
Теоретично наследство 93

Глава четвърта
Публични финанси 93

1. Данъчна теория и практика	93
1.1. Данък, данъчна система и оценка на данъчното бреме.....	93
1.2. Събираемост на данъка и данъчен морал.....	99
1.3. Форми и фактори на данъчната прехвърляемост.....	103
1.4. Косвеното облагане и дебатът „преки – косвени данъци”.....	106
1.5. „Инвазията” на преките подоходни данъци.....	107
2. Местни финанси	111
2.1. За общинското самоуправление.....	111
2.2. Роля и влияние на местните финанси върху стопанството.....	114
2.3. Приходи и разходи на местните власти.....	117
3. Публичен кредит	122
3.1. За естеството и целесъобразността на публичния кредит.....	122
3.2. Ефекти на заемното финансиране.....	125
3.3. Управление на държавния дълг.....	129

Глава пета
Учение за парите и банките 133

1. Парична теория и политика	133
1.1. Паричната реформа и стабилизирането на паричната единица.....	133
1.2. Необходимост от стабилност на покупателната сила на парите.....	137
1.3. Променените представи за ролята на парите в стопанството.....	141
1.4. Инструментарий и насоки на паричната политика.....	143

1.5. Международната финансова криза и стопанската депресия	145
1.6. Паричната теория на границата между две епохи.....	149
2. Банково дело.....	150
2.1. Стопанска природа и роля на банките	150
2.2. Класическите „стълбове” на банковото предприемачество	155
2.3. Подходи за класификация на банките.....	158

Глава шеста

Финанси на предприятието	163
1. Обща характеристика	163
1.1. За обекта и предмета на фирмените финанси.....	163
1.2. Цели на финансовото управление.....	165
2. Финансиране на предприятието.....	166
2.1. Капитал и източници на финансиране.....	166
2.2. Капиталова структура	168
3. Оценяване и анализ на финансовото състояние	170
3.1. Оценяване на стойността на активите и на фирмата.....	170
3.2. Финансов анализ.....	171
4. Управление на риска.....	173

Глава седма

Творчество от епохата на социализма	175
1. Периодът между 50-те и 70-те години	175
2. Научните разработки през 80-те години	178

Раздел трети

Съвременни научноизследователски приоритети.....	181
---	------------

Глава осма

Учение за банковото предприятие	181
1. Теоретични основи на банкерството.....	181
1.1. Методологически въпроси.....	181
1.2. Банковото предприятие	183
1.3. Банкови функции	187
2. Основи на банково производство	189

2.1. Обща характеристика	189
2.2. Банкови услуги.....	192
3. Балансова политика на банките.....	194
3.1. Дефиниране на понятието	194
3.2. Обхват, граници и цели	195
4. Организационни модели на банкирането.....	197
4.1. В дискусия за оптималната производствена конфигурация	197
4.2. Интегриран подход към банковата система	198
4.3. За институционализацията на централното банкерство	199
5. Дефиниране и систематизация на банковия бизнес	200
5.1. Дребно банкиране.....	201
5.2. Депозитно ценообразуване.....	201
5.3. Частно банкиране и управление на богатството.....	202
5.4. Финансово планиране	202
5.5. Кеш мениджмънт за фирми и институции	203
5.6. Структурирано финансиране и структурирани продукти.....	204
5.7. Новото „лице” на инвестиционното банкиране.....	205
5.8. Синдикирано финансиране.....	206
5.9. „Екзотични” банкови услуги	207

Глава девета

Банков мениджмънт	209
1. Стратегическо ръководство и оперативно управление на банките	209
1.1. Мениджмънтът като начин на мислене и поведение	209
1.2. Системи, инстанции и компетенции.....	211
1.3. Визия, мисия и стратегия.....	213
1.4. Целеполагането в банките	215
2. Банкова организация	218
2.1. Основи на организационното изграждане в банките	218
2.2. Подходи за организационно оптимизиране	220
2.3. Модели на банкови организационни структури	222
3. Банкови бизнес модели.....	223
3.1. Подходи за дефиниране.....	223
3.2. Стратегия, организация и бизнес модел.....	224

3.4. Интегрирани бизнес модели (всеобщо финансово предлагане)	226
3.5. Стратегически ориентири на моделната промяна	229
4. Власт, икономическа свобода и влияние на банките	232
4.1. Генезис на банковата власт	232
4.2. Влияние на банките	234
4.3. Властта на централните банки	235
5. Риск мениджмънт в банките	237
5.1. Рискът – двигател на банковия бизнес	237
5.2. Рискова политика и рискова култура	238
5.3. Кредитна политика и хеджиране на кредитния риск	239
5.4. Риск мениджмънт и пране на пари	242
6. Банков контролинг	244
6.1. Стратегическо значение и позициониране	244
6.2. Аспекти на оперативния банков контролинг	246
7. Банков маркетинг	250
7.1. Маркетингова стратегия на банката.....	250
7.2. Маркетингова политика	252
8. Управление на банковия персонал	255
8.1. Стратегически измерения	255
8.2. Кадрова политика и развитие на банковия персонал	256
9. „Меки“ фактори на успеха	257
9.1. Институционалната банкова култура.....	257
9.2. Управленският стил като израз на институционална култура.....	259
9.3. Идентичност и имидж на банката	260
10. Иновации в банкирането.....	262
10.1. Систематизация, класификация и дефиниране.....	262
10.2. Позициониране и оценка на банковата иновационна готовност.....	263
10.3. Стратегически акценти към иновациите на бъдещето.....	264
10.4. Иновационна култура на банките.....	266
10.5. Иновация и банкова организация.....	267
10.6. Новият прочит на стойностната оферта	268
10.7. Трансформацията на банковия бизнес.....	269
10.8. Банките – между „Осанна!“ и „Разпни го!“	270

Глава десета

Финансово посредничество и регулации 272

1. **Финансово посредничество и структура на финансовата система**..... 272
  - 1.1. Теоретични основи 272
  - 1.2. Проблеми на институционалната структура на финансовия сектор в България.....274
2. **Частни пенсионни фондове (схеми)** 276
  - 2.1. Мениджмънт на частните пенсионни схеми 276
  - 2.2. Алтернативни инвестиции на пенсионните фондове..... 277
3. **Финансово регулиране и нормативно съответствие (compliance)** 279
  - 3.1. Промените в регулаторните структури след глобалната финансова криза 279
  - 3.2. Актуални въпроси на compliance управлението в банките..... 280

Глава единадесета

Застраховане и социално дело 287

1. **Застрахователен пазар и управление на риска** 287
  - 1.1. Конюнктурата на българския застрахователен пазар..... 287
  - 1.2. За риска и етиката в застраховането 287
  - 1.3. Продуктова ориентация на застрахователните компании..... 289
2. **Теория и практика на социалното осигуряване**..... 289
  - 2.1. Обществено предназначение и икономическа необходимост 289
  - 2.2. Автоматични стабилизатори срещу шоковете на трудовия пазар..... 290
3. **Публично пенсионно осигуряване** 291
  - 3.1. Преразпределение на доходи..... 291
  - 3.2. Солидарност и необходим баланс 292
  - 3.3. Връзка с икономическия растеж 292
  - 3.4. Устойчивост и бъдещи предизвикателства..... 293
4. **Бедност**..... 294
  - 4.1. Между икономическата ефективност и социалната справедливост..... 294
  - 4.2. Подходи за измерване на бедността..... 295
  - 4.3. Хибридната категория „работещи бедни” 295
5. **Социално подпомагане** 296
  - 5.1. Програмите за социално подпомагане като публично благо..... 296
  - 5.2. Социално предприемачество 297

Глава дванадесета
Корпоративни финанси 298

1. Стратегически измерения на финансовото управление	298
1.1. Финансова криза и прогнозиране на корпоративни фалити.....	298
1.2. Държавно регулиране и финансова свобода на компаниите	299
2. Дългосрочни финансови решения	300
2.1. Осигуряване на капитал	300
2.2. Капиталова структура	302
2.3. Корпоративна дивидентна политика.....	305
2.4. Корпоративни инвестиции.....	306
3. Оперативен финансов мениджмънт	308
3.1. Управление на вземанията	308
3.2. Корпоративен контролинг.....	309
3.3. Хеджиране на корпоративните рискове.....	310

Глава тринадесета
Финансови инвестиции 311

1. Основи на финансовите инвестиции	311
2. Портфейлен мениджмънт	311
2.1. Портфейлна теория.....	311
2.2. Управление на активи.....	312
3. Функциониране и ефективност на финансовите пазари	313
3.1. Пазарна микроструктура.....	313
3.2. Поведенчески фактори.....	314
3.3. Пазарни аномалии	315
4. Времева структура на лихвените проценти	316
4.1. Кривата на доходността	316
4.2. Резултати от емпиричното изследване.....	318
5. Климатични деривати	319
5.1. Характеристика на климатичния риск.....	319
5.2. Анализ и оценка на климатичното хеджиране.....	320

Глава четиринадесета

Публични финанси 322

1. Данъчна политика и облагане	322
1.1. Въпроси на личното подоходно облагане.....	322
1.2. Екологично данъчно облагане.....	323
1.3. Данъчна конкуренция и финансовата свобода на данъкоплатците.....	326
1.4. Критерии за оценка на данъчните стимули.....	329
1.5. Данъчна амнистия	329
2. Данъчна автономност на местните власти	330
2.1. Теоретични основи	330
2.2. Ситуацията в България.....	333
3. Публични разходи в здравеопазването	335
3.1. Пазарът на здравните услуги.....	335
3.2. Възможности за оптимизация	337
4. Фискална децентрализация и регионална разходна свобода	338
4.1. Основи на фискалната автономност	338
4.2. Регионална разходна свобода	339
5. Държавен дълг и дългов мениджмънт	340
5.1. Макроикономически измерения на дълговия мениджмънт	340
5.2. Дълговите проблеми на България	343
Използвана литература	347
Приложения	363